Når mørket bryder frem...

- Fortællinger og skrøner fra historiske Haderslev

Vi er nu kommet til sjette etape af vores tur rundt med Haderslevs vægtere.

Vi har bevæget os ind i gården til Slotsgade 20, der antageligvis er byens ældste hus. Det er bygget i 1578 og blev stillet til rådighed for en skiffer-tagtækker da man byggede det nye slot i byen.

Da man i sin tid renoverede Slotsgade var det meningen at det gamle slidte hus skulle rives ned, men da man begyndte at fjerne indervæggene dukkede der smukke malerier frem. De kom til at redde husets liv, for efter at Haderslev Museum og Nationalmuseet havde kigget på det, blev huset renovereret og da man ikke rigtig havde noget sted at placere Ehlers Samlingen – der er Nordeuropas største lertøjssamling - gik tingene op i en højere enhed. Sammen med nabohuset, der er bygget af arkitekten bag Hansborg Slot, Hercules von Oberberg, udgør husene i dag, udover samlingen, også Haderslev By Museum.

Slotsgade er gaden, der forbandt Slotsgrunden med kirken, så det var her de fine herskaber gik til og fra kirken.

Der er lavet flere smukke renoveringer i gaden. Nummer 31 er blevet belønnet med "Euro Nostra Prisen" for det smukke arbejde.

Byens borge

Oprindelig havde hertugen til huse på borgen Haderslevhus. Man mener den stammer fra 1200-tallet, men ser den beskrevet første gang i 1326. Chr. I, der blev kronet til dansk konge og gift med Dorothea af Brandenburg, residerede på slottet. De var forældre til den senere Frederik I og Hertug Hans, der var halvbrødre til den senere Chr. III – kongen der gennemførte reformationen i Danmark.

Hertug Hans fortsatte med at bo på borgen, og da han en dag havde besøg af et familiemedlem sagde dette: - Hvordan kan det være at en mægtig hertug som du bor i sådan en rotterede?

> *"Vægterne er meget interesserede, hvis man har hørt gamle overleverede historier om livet i datidens Haderslev. Man må meget gerne kontakte vægterne på mail allan.bork-larsen@mail.dk eller telefon 74575633 / 2393 1686 – eller man kan kontakte avisen."*

Det satte gang i hertugens tanker om et nyt - og mere passende - slot. Og snart var byggeriet af det ny Haderslevhus i gang.

Slottet kom til at ligge i området mellem Østergade, Toldbodgade, Hansborggade og Gasværksvej – det var et mægtigt slot, hvor selve hovedbygningen var lige så stor som Kronborg Slot og Koldinghus Slot.

Efter Chr. IIIs død bosatte Dronning Dorothea sig på Koldinghus Slot og det fortælles at det gode naboskab blandt andet medførte at en rørmester fra Kolding blev sendt til Haderslev for at lægge en vandledning under fjorden og ind i det nye slot. En ledning som man senere har fundet resterne af.

Det var ikke uden problemer at bygge det nye slot. Byggeriet lå på jord, der var usædvanlig fugtig, hvilket skyldes at det var indvundet jord – opfyldning af fjorden. Derfor kæmpede man i årevis mod vand i kælderen og byggeriet trak ud.

Apropos vand, så gav de mange kanaler snart Haderslev prædikatet "Lille Venedig". Mange af de adelige havde været i Italien og set den ægte vare, og så var det nærliggende at give Haderslev dette "kælenavn".

Dronning Dorothea og Hertug Hans spurgte øvrigheden om de måtte gifte sig, men fik nej. Da Hertug Hans den ældre døde i 1580 overgik slottet og lenet til Kong Frederik II, der lod slottet bygge færdig. Og som en hyldest til den afdøde hertug, lod han det smukke slot omdøbe til Hansborg Slot.

I slottets have var der bygget et lille slot, som blev kaldt *Sparphennig*. Det var et lysthus med badstue, der var indrettet med smukke møbler og billeder. I badstuen var der foruden forskellige badeting også et stort kobberbadekar. Der var indlagt vand, som kom gennem udborede træ-rør, der var lagt under fjorden. Vandet kom fra en mark i Vandling, hvorfra byen den dag i dag får en stor del af sit vand.

Mod nord blev der anlagt en turneringsbane, eller væddeløbsbane, hvor der blev dystet i ringridning. Mod syd stod staldene med alle slottets heste.

Ialt er fire danske konger kommet til verden her i Haderslev, og det var her i købstaden at Chr. IV havde sine stævnemøder med Kristine Munk, som han senere ægtede til sin venstre hånd.

For det smukke slot ved Haderslev Fjord ventede en krank skæbne. Under de mange krige i midten af 1600-tallet blev slottet plyndret og hele tre gange brændt ned. Til sidst opgav man at genopbygge slottet, men på en måde kom de flere end 600.000 sten fra slottet alligevel til en form for ære og værdighed. De blev nemlig sejlet til hovedstaden og anvendt ved byggeriet af det kongelige bibliotek. Et andet byggeri, som forsvandt – dog uden at brænde - var den gamle provstegård fra 1591. Huset, der var et prægtigt hus blev opkøbt, og det fortælles at manden, der købte huset tjente flere penge på at sælge træ og sten end det han gav for huset. I dag er kun én port-overligger tilbage. Man kan se den velbevaret i en portåbning på Naffet.

Vi Hans af Guds nåde, arving til Norge, hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, greve af Oldenborg og Delmenhorst, gør vitterligt...

Således indledtes hertugens luksusforordninger, som hertugens selv begrunder behovet for i indledningen. Her står nemlig:

Da vi af daglig erfaring ved, at der i Vor by Haderslev hersker megen uskik, ødselhed og spild af penge ved de dødes begravelser eller gravøl, ved brylupper, barselsøl og i klædedragt for såvel de fattige som de rige. Og at en sådan uskik tager mere og mere overhånd jo længere den varer... ja så måtte der jo indføres regler. Regler, der hvis de ikke blev overholdt, blev straffet hårdt. Og her spillede datidens vægtere en stor rolle.

Læs sidste afsnit i næste uge.

På slottet residerede hertugen, og hans ord var lov. Det fik borgerne i købstaden at mærke, for Hertug Hans var en mand, der gerne ville blande sig i stort set alt. Derfor lavede han regler for det utroligste. I de såkaldte "luksusforordninger" var der regler for påklædning, opførsel, fester, barsel – alt muligt. Der er næppe nogen tvivl om, at borgerne var godt og grundigt træt af disse forordninger.

Tekst: Peter Rasmussen
Foto: Sofia Wegierska
Kilde: Haderslev Vægterne

Tekst og informationer i dette materiale gengiver en vægtergang i Haderslev. Der tages forbehold for unøjagtigheder i historiske fakta.

Ligesom i virkeligheden starter vægtergangen ved domkirken og bevæger sig af Præstegade, Hægersgade, Klosteret, Torvet, Højgade, Lille Klingbjerg, Store Klingbjerg, Ehlers samlingen, Slotsgade, Slotsgrunden, Naffet, Badstuegade, Sønderbro, Slotsvandmøllen, Højgade, Torvet og tilbage til domkirken.